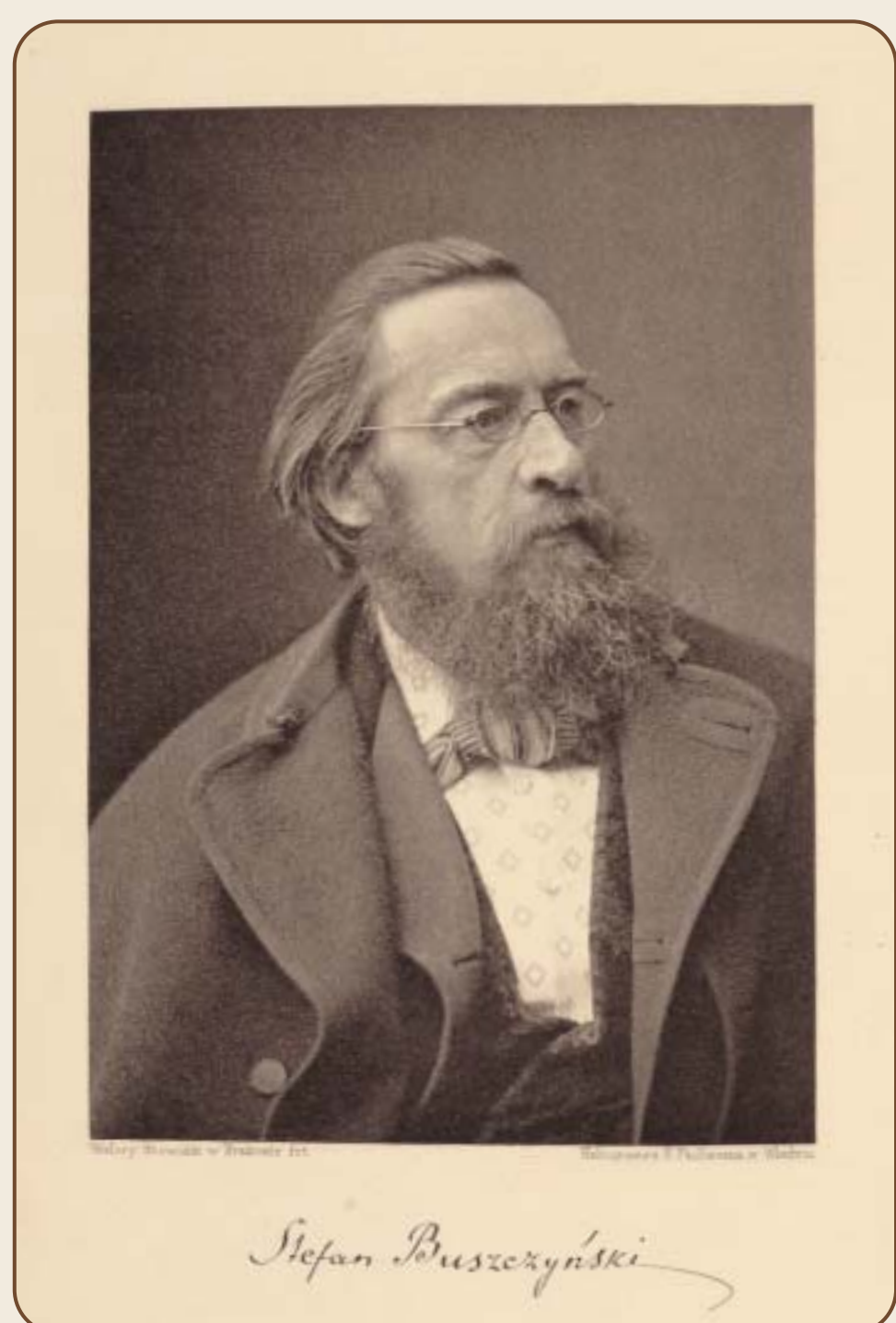

STEFAN BUSZCZYŃSKI

Stefan Buszczyński (1821-1892), historyk, pisarz polityczny i publicysta, działacz niepodległościowy; studia literackie i filozoficzne w Kijowie, uczestnik antyrosyjskiego tajnego stowarzyszenia; aktywny uczestnik powstania styczniowego 1863, po powstaniu na emigracji w Szwajcarii i Paryżu; 1867 anonimowa publikacja rozprawy *La décadence de l'Europe* (Upadek Europy, 1896); 1869 powrót do Krakowa i członkostwo Krakowskiego Towarzystwa Naukowego; przeciwnik polityki ugodowej wobec zaborców, antagonistą krakowskiej szkoły historycznej; liczne publikacje w prasie, prace historyczne, obyczajowo-etnograficzne, odczyty i wykłady, m.in.: *Przyszłość Austrii* (1869), *Ameryka i Europa* (1876), *Znaczenie dziejów Polski i walk o niepodległość* (1882), *Słowiańska sprawa Polska i prawa narodów* (1884), *Rany Europy* (1884-85).

Biblioteka Narodowa w Warszawie

W rozprawie *Upadek Europy* Buszczyński wystąpił przeciwko ustrojowi politycznemu Europy, krytykując materializm ówczesnej kultury i upadek wartości duchowych. Europejskiemu kryzysowi przeciwstawił idealny obraz braterskiego związku wolnych narodów. Dzieło to wzbudziło zainteresowanie w środowisku ówczesnych intelektualistów francuskich i niemieckich, a w 1916 zostało wznowione w Szwajcarii jako publikacja mająca, w zamysle wydawców, przygotować grunt pod budowę powojennego porządku w Europie.

Podstawą nowego europejskiego ładu powinien być, według Buszczyńskiego, naród, który jako niezależna, samoistna całość polityczna tworzy tzw. etnopolie (z gr. *éthnos* – naród i *politeia* – państwo) żyjącą w historycznych, przyrodzonych granicach. Etnopolie spokrewnione pod względem pochodzenia i kultury powinny

łączyć się w związki zwane cenopoliami zasadniczymi (z gr. *koinôs* – wspólny), a następnie – na zasadzie sojuszy i umów – w cenopolie plemienne. Warto zauważyć, że jedną z dziesięciu wymienionych przez Buszczyńskiego cenopolii zasadniczych miała być cenopolia polska obejmująca ziemie dawnej Rzeczypospolitej, Śląsk oraz Prusy Książęce.

Buszczyński przedstawił projekt ustroju politycznego etnopolii i cenopolii. Proponował, by Rada cenopoliczna składająca się z delegatów wszystkich etnopolii opracowała zbiór zasad regulujących stosunki pomiędzy nimi, które zostałyby zatwierdzone przez zgromadzenia reprezentantów wszystkich narodów tworzących cenopolie.

Związków sojuszniczych wyższego rzędu, czyli cenopolii plemiennych, miało być pięć, z czego na terytorium Europy trzy potężne związki narodów: cenopolia romańska, cenopolia germańska i sojusz słowiańsko-turański. Tak skonstruowany porządek mógłby zapewnić Europie prawdziwą równowagę i trwały pokój powszechny.

Zjednoczone etnopolie

Delegowani Izb mezagorycznych tworzą federacyjny związek zjednoczonych narodów, czyli Radę cenopoliczną. Wzajemne stosunki Etnopolji, określone przez Cenopolitów, idą na rozpatrzenie Mezagorów i za ich potwierdzeniem otrzymują siłę obowiązującą.

[...] Jeżeli wolą Cenopolitów jest, ażeby Cenopolja miała reprezentanta w jednej osobie, w takim razie za pomocą głosowania przez wszystkich połączonych Mezagorów, zjednoczone Etnopolje składają w ręce obranego Arcykróla insygnia arcykrólewskiej godności. Arcykról ma prawo prezydowania na obradach najwyższych władz narodowych, we wszystkich zjednoczonych ze sobą Etnopoljach. Obiór Arcykróla powtarzać się powinien co pięć lat. [...]

[...] Albowiem wolą Boga jest, aby wszelka władza była z woli narodu; dlatego ludzie mają wskazane sobie przez Opatrzność wrodzone prawa i ich kierunek. Wynika stąd, iż z woli Boga jest tylko ta władza, która jest narodową i tylko władza narodowa jest z Bożej woli. [...]

[...] autonomiczny, prowincjonalny rząd, ani autonomia narodowego ciała nie jest rozdrobieniem Europy. System federacyjny może połączyć w jedno całą Europę. Może być jedno Państwo, ale nie takie, o jakim marzył Aleksander macedoński albo Karol Wielki, albo inni, podobni do nich, lecz państwo narodowe [...] Czy lepszy związek monarchów? czy związek narodów?

La décadence de l'Europe, 1867,
[cytat z:] *Upadek Europy* [w:] *Zbiorowe wydanie pism Stefana Buszczyńskiego*,
t. 8, Kraków 1895, s. 443-444, 471-472.

Wolny ruch, wolna myśl, wolna praca

Jakkolwiek granice przyrodzone każdej etnopolii powinny być zakreszone ze wszelką możebną dokładnością, jednak stosunki międzynarodowe nie powinny doznawać przeszkód. Wolny ruch, wolna myśl, jako też wolna praca, są prawami przyrodzonymi każdego człowieka. Stąd wynika, iż wszelkie sztuczne granice polityczne, wszelkie zapory tamujące łączność ludzi, wymianę idei, swobodny przemysł i swobodny handel, jak to: paszporty, cła, zakazy prasowe i tym podobne rzeczy, należy raz na zawsze równocześnie usunąć w całej Europie. Laisser marcher, laisser faire, laisser passer [...].

Rany Europy. Fakta statystyczne z objaśnieniami etnograficznymi i dziejowymi, „Warta” [Poznań] 1884-1885, nr 548, s. 5097.

Godło opracowane przez Buszczyńskiego dla przyszłej federacji europejskiej. Znakiem fanerotów, czyli miłośników światła i prawdy, którzy mieli być duchowymi przywódcami jednoczącej się Europy, jest krzyż w słońcu otoczony pierścieniem i łacińską dewizą: *W woli jedność. W jedności wolność. W wolności zbawienie.*

Taki sam symbol został przyjęty po I wojnie światowej przez Ruch Paneuropejski Coudenhove'a-Kalergiego.

Biblioteka Narodowa w Warszawie